

«ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΤΑΣ»

Τελειώνει ο Αύγουστος, μπαίνει ο Σεπτέμβρης και τα επιτελεία των κομμάτων ετοιμάζουν τις ανακοινώσεις των αρχηγών τους στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης. Δεν ξέρουμε το περιεχόμενό τους αλλά είναι σίγουρο ότι θα κυριαρχούν οι λέξεις «πρόγραμμα» και «προγραμματίζουμε»

Παράλληλα, παρακολουθούμε σχεδόν καθημερινά την πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ των κομμάτων εξουσίας για τα ζητήματα της επικαιρότητας και διαπιστώνουμε ότι η επωδός των ανακοινώσεων της κυβέρνησης είναι ότι «προγραμματίζει να αντιμετωπίσει το ζήτημα» και της αντιπολίτευσης που την κατηγορεί ότι «δεν προγραμμάτισε έγκαιρα να αντιμετωπίσει το ζήτημα».

Είτε πρόκειται για τον προγραμματισμό της ανάπτυξης της χώρας, είτε για τον προγραμματισμό της οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης, είτε για τον προγραμματισμό της αντιμετώπισης των δασικών πυρκαγιών.

Δυστυχώς και οι δύο χρησιμοποιούν λάθος ρήμα. Η λέξη «προγραμματίζω» μπορεί να κοσμή τα ΦΕΚ, μπορεί να είναι παρούσα στην argot του δημοσίου διαλόγου, αλλά έχει μόνο διακοσμητικό ρόλο στην εφαρμοσμένη πολιτική και στο ελληνικό δημόσιο μάνατζμεντ (public management).

Ισχυρίζομαι ότι η συνηθέστερη μέθοδος ελληνικού προγραμματισμού είναι το «Βλέποντας και κάνοντας» και δεν πρόκειται να αλλάξει. Τα προηγούμενα 43 χρόνια της Μεταπολίτευσης αποτελούν αδιάψευστο μάρτυρα.

Ας δούμε για παράδειγμα πώς προγραμματίσαμε τα προηγούμενα χρόνια την οργάνωση και τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης.

Το μοναδικό μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα της Μεταπολίτευσης είναι το Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983–1987 που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (Γ. Αρσένης) με την επιστημονική υποστήριξη του ΚΕΠΕ (Λ. Κατσέλη). Από το 1989 δεν έχουμε εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα και τα υποκατέστησαν τα Κοινοτικά προγράμματα, δηλαδή τα συγχρηματοδοτούμενα τρία Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) και τα τελευταία χρόνια τα δύο ΕΣΠΑ.

Τι προγραμματίστηκε λοιπόν για τη δημόσια διοίκηση σε αυτά τα αναπτυξιακά προγράμματα, το οποίο και να υλοποιήθηκε ; Τα σημαντικότερα είναι τα ακόλουθα.

Το Πενταετές Πρόγραμμα προγραμμάτισε την ίδρυση του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης (ΕΚΔΔ), την αποκέντρωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και τη δημιουργία υπηρεσιών προγραμματισμού σε νομαρχιακό επίπεδο, την αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και την ενίσχυση των ΟΤΑ, καθώς

και την ίδρυση φορέα τεχνικής υποστήριξης των ΟΤΑ. Επίσης, προγραμματίισε την υποστήριξη τομεακών δημοσίων υπηρεσιών, στο πλαίσιο της «Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης» και του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

Τα Κοινοτικά προγράμματα συγχρηματοδότησαν τη λειτουργία του ΕΚΔΔΑ, της Μονάδας Οργάνωσης της Διαχείρισης (ΜΟΔ) και της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ), το Πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας» και έργα Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΣΥΖΕΥΞΙΣ, TAXIS και ΕΡΜΗΣ).

Για τα 43 χρόνια της Μεταπολίτευσης είναι πολύ λίγα αυτά που έγιναν, με βάση μεσοχρόνιες προγραμματικές επιλογές, για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση. Και παρότι είναι θετικά και έχουν ομόρροπη φορά, έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα και δεν έχουν την προγραμματική συνοχή που θα διασφάλιζε διαχρονικότητα και πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

Σημαντικά έργα και δράσεις διοικητικής μεταρρύθμισης όπως το ΑΣΕΠ, ο Συνήγορος του Πολίτη και τα ΚΕΠ δεν αποτέλεσαν την εφαρμογή προγραμματικών επιλογών, αλλά ad hoc πολιτικές πρωτοβουλίες φωτισμένων πολιτικών (Σ. Πεπονής, Α. Παπαδόπουλος, Σ. Μπένος). Επομένως είχαν «ενδεχομενικό» χαρακτήρα, αξιοποίησαν τη συγκυρία και διασφάλισαν μετά την εφαρμογή τους την αναγκαία ευρύτερη πολιτική και κοινωνική στήριξη.

Ταυτόχρονα όμως πολλές ανάλογες ad hoc πολιτικές πρωτοβουλίες δεν περπάτησαν, γιατί δεν βρήκαν ευνοϊκή συγκυρία.

Το αποτέλεσμα είναι ο νόμος 4336 του 2015 (3^ο μνημόνιο) να επαναφέρει την αναγκαιότητα του προγραμματισμού, προβλέποντας ως δέσμευση της χώρας μια Τριετή Στρατηγική Μεταρρυθμίσεων της Δημόσιας Διοίκησης.

Έχοντας αφιερώσει πολλά χρόνια στις προσπάθειες για «προγραμματισμό και βελτίωση της διοίκησης της δημόσιας διοίκησης» (δηλαδή του δημόσιου μάνατζμεντ), είμαι πια σίγουρος ότι πρέπει να παραιτηθούμε από την αφελή προσπάθεια συνολικής και προγραμματισμένης διοικητικής μεταρρύθμισης. ***Πρέπει να αποδεχτούμε ότι η ελληνική μέθοδος προγραμματισμού είναι το «Βλέποντας και κάνοντας».***

Βέβαια το «Βλέποντας και κάνοντας», αρκετές φορές ξεχυλώνει τη δημόσια διοίκηση και δημιουργεί κρίση τόσο στην ίδια όσο και στις σχέσεις της με τους πολίτες. Ακολουθεί όμως η «διαχείριση της κρίσης» (crisis management). Η διαδικασία αυτή επαναλαμβανόμενη γίνεται μέθοδος και αποκτά τα χαρακτηριστικά μιας άλλης ιδιοτυπίας του δημόσιου μάνατζμεντ, που ήδη ανέφερα σε προηγούμενο άρθρο μου, το management by crisis.¹

Μετά ταύτα, εάν θελήσουμε να συστηματοποιήσουμε επιστημονικά τη μέθοδο «Βλέποντας και κάνοντας» πρέπει να τη θεωρήσουμε ως την ελληνική μέθοδο προγραμματισμού!, να προσδιορίσουμε πώς γεννήθηκε, πώς

¹ Π. Μαΐστρος, 21/08/2017 «Crisis Management» ή «Management by Crisis»; Metarithmisi.gr.

εξελίσσεται και με ποιιά αποτελέσματα, να την κάνουμε Π.Ο.Π., δηλαδή «Προϊόν με Ονομασία Προέλευσης» !! και την κατοχυρώσουμε ως ευρεσιτεχνία !!!

Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να αναρωτηθεί γιατί μοιάζει να αντιμετωπίζω με μια «ειρωνική ελαφρότητα» ένα τόσο σοβαρό ζήτημα όπως είναι ο προγραμματισμός. Όχι, δεν είναι ειρωνική ελαφρότητα. Ίσως να πρόκειται για αυτοσαρκασμό, μετά από πολλά χρόνια προσπαθειών για «προγραμματισμό» που έχουν φρακάρει πάνω στον τοίχο του «Βλέποντας και κάνοντας». Ίσως πάλι να πρόκειται για το τελευταίο από τα 5 στάδια διαχείρισης ενός αρνητικού γεγονότος, όπως τα περιγράφει η Kubler–Ross, δηλαδή να είναι η αποδοχή και συμφιλίωση, που έρχεται μετά την άρνηση, το θυμό, τη διαπραγμάτευση και τη στενοχώρια.

Αυτά σημαίνουν ότι θα πρέπει να πάψουμε να εισφέρουμε στις προσπάθειες εκπόνησης προγραμματικών κειμένων ; Όχι βέβαια. Η μεγάλη διαφορά όμως είναι ότι θα πρέπει να μην έχουμε πια την αφέλεια να προσδοκούμε από αυτά τα κείμενα επιχειρησιακό αποτέλεσμα και να αποδεχόμαστε τον συμβολικό ή διακοσμητικό χαρακτήρα τους στην εφαρμοσμένη πολιτική. Οπότε εάν κάποιος ξεφύγει από αυτόν τον κανόνα να θαυμάζουμε την εξαίρεση και να διαφημίζουμε την παρέκκλιση.

Για να παρηγορηθούμε μάλιστα υπάρχει και μια επιστημονική εξήγηση : Το κράτος, περιλαμβανομένης της δημόσιας διοίκησης, είναι ένα πολύπλοκο και χαοτικό σύστημα, και κατά συνέπεια δεν εφαρμόζονται οι παραδοσιακοί κανόνες της Νευτώνιας και της Καρτεσιανής λογικής, αλλά της Κβαντικής Μηχανικής και της σύγχρονης Θεωρίας του Χάους και της Πολυπλοκότητας.

Συμπέρασμα : Πίσω από τις προγραμματικές δηλώσεις των ανακοινώσεων στη ΔΕΘ και πίσω από τα προγράμματα της επόμενης προεκλογικής περιόδου είναι σκόπιμο να αναζητήσουμε ποιός ή ποιοί θα τα εφαρμόσουν, εάν ξανάκαναν κάτι ανάλογο και με ποιό αποτέλεσμα και να εκτιμήσουμε εάν υπάρχουν οι αντικειμενικές πολιτικές – οικονομικές – κοινωνικές προϋποθέσεις.

Αλλιώς είναι χρήσιμο να κάνουμε μια ευχή : Αυτοί που θα αναλάβουν την πολιτική διεύθυνση της χώρας μετά τις επόμενες εκλογές να έχουν εξασκηθεί στο «Βλέποντας και κάνοντας» και να έχουν αρκετή τύχη στη ζωή τους, ώστε να τους ευνοήσουν ο νόμος των πιθανοτήτων και οι κανόνες της Κβαντικής Μηχανικής και της Θεωρίας του Χάους και της Πολυπλοκότητας !!!

Παναγιώτης Μαΐστρος